

Lausunto Pohteen sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämissuunnitelman luonnoksesta 2027–2030, syksy 2026

Vastaaja:

-

Vastaus:

08.10.2026, 09.09 - 08.10.2026, 09.13

1. Lausuntoa antavan rooli *

Organisaation puolesta, organisaation nimi:

Pohjois-Pohjanmaan Yrittäjät

2. Lausuntoa antavan yhteystiedot *

Etunimi	Marjo
Sukunimi	Kolehmainen
Sähköposti	marjo.kolehmainen@yrittajat.fi

3.

Lausunto Pohteen järjestämissuunnitelmasta

Pohjois-Pohjanmaan Yrittäjät

Pohjois-Pohjanmaan Yrittäjät edellyttää, että vuosien 2027–2030 järjestämissuunnitelma vahvistaa alueen palveluntuottajayritysten toimintaedellytyksiä ja kehittää monipuolista palvelumarkkinaa. Yritysten osaaminen, palvelut ja investoinnit ovat välttämätön osa toimivaa sotea. Niiden hyödyntäminen on kirjattava Pohteen palvelujen järjestämisen pysyväksi lähtökohdaksi.

Emme hyväksy yrityksiltä tehtävien ostojen vähentämistä tai oman tuotannon lisäämistä itseisarvoiksi tavoitteiksi. Talouden tasapainottaminen edellyttää ratkaisuja, joiden kustannushyöty ja vaikuttavuus voidaan osoittaa. Suunnitelmaa on muutettava ennen hyväksymistä seuraavien kolmen periaatteen mukaisesti:

Ostopalvelujen vähentämistä ei aseteta itsenäiseksi tavoitteeksi. Yrityksiltä tehtävien ostojen vähentämiseen tai oman tuotannon kasvattamiseen tähtäävät tuotanto-osuustavoitteet on perusteltava ennen hyväksymistä avoimella vertailulla oman tuotannon todellisista yksikkökustannuksista, eri tuotantotapojen kokonaiskustannuksista, palvelutarpeesta ja vaikuttavuudesta.

Kattohintojen käyttöä koskevat kirjaukset poistetaan. Pohteen tulee luopua ennalta määräytyistä kattohinnoista palveluhankinnoissaan. Hinnoittelun on mahdollistettava myös pk-yrityksille kannattava palvelutuotanto ja osallistuminen kilpailuun.

Palvelusetelien käyttöä lisätään merkittävästi. Niistä tehdään pitkäjänteinen keino vahvistaa palvelujen saatavuutta, asiakkaiden valinnanmahdollisuuksia ja yritysten palvelutarjontaa koko Pohteen alueella.

Ostopalvelujen leikkaaminen ei itsessään ole säästö

Luonnos tavoittelee useissa palveluissa ostopalvelujen ja palvelusetelien osuuden pienentämistä. Osuustavoitteet eivät yksin osoita, kuinka paljon yrityksiltä ostettavat palvelut vähenevät euroina tai suoritteina, eivätkä ne osoita muutoksen nettosäästöä. Vähennystavoitteiden perusteet ja yritysvaikutukset on esitettävä ennen tavoitteiden hyväksymistä.

Pohteen on julkaistava oman tuotantonsa toteutuneet yksikkökustannukset sekä uuden tai laajennettavan tuotannon perustellut kustannusarviot. Niitä on verrattava ostopalvelujen ja palvelusetelien kokonaiskustannuksiin ennen tuotantotavan valintaa. Vertailun tulee koskea sisällöltään, asiakasrakenteeltaan ja laadultaan vastaavia palveluja. Siinä arvioidaan myös palvelun vaikuttavuus, saatavuus ja jatkuvuus. Tuotantotapojen tavoitteet on asetettava tämän arvion perusteella.

Yrityksiltä tehtävien ostojen vähentäminen tuotantotapaa muuttamalla on erotettava palvelutarpeen todellisesta

vähennyksestä. Jos tarve säilyy, Pohteen on osoitettava, miten korvaava tuotanto järjestetään ja mihin mahdollinen nettosäästö perustuu. Jos tarve vähenee, muutos on perusteltava palvelukohtaisella tarvearviolla. Ilman näitä perusteluja ostopalvelujen vähennystavoitteita ei tule hyväksyä.

Oman tuotannon kustannuksiin on sisällytettävä henkilöstö sivukuluineen, sijaiset, tilat, hallinto, tietojärjestelmät, investointien kustannukset vertailujaksolle kohdistettuina sekä käyttöasteen vaikutus. Samoja kustannuksia ei saa laskea kahdesti. Ostopalveluvaihtoehdossa huomioidaan myös Pohteelle jäävät järjestämisen, hankinnan ja valvonnan kustannukset. Yrityksen hintaa ei voi verrata vain oman toiminnan välittömiin henkilöstömenoihin.

Ennen oman kapasiteetin lisäämistä on selvitettävä yritysten olemassa oleva tarjonta ja mahdollisuus vastata palvelutarpeeseen. Uutta julkista kapasiteettia ei tule rakentaa ilman tätä vaihtoehtovertailua.

Kattohinnoista on luovuttava
Pohjois-Pohjanmaan Yrittäjät edellyttää, että ympärivuorokautisen palveluasumisen hankinnan kattohinnan arviointia koskeva kirjaus poistetaan sekä järjestämissuunnitelmasta että ikäihmisten palvelujen liitteestä. Kattohintojen käyttöä ei tule vahvistaa palvelujen järjestämisen periaatteeksi.
Pohjois-Pohjanmaan Yrittäjät on saanut useilta alueen palveluntuottajayrityksiltä palautetta siitä, että kilpailutuksissa asetetut kattohinnat ovat olleet niin alhaisia, etteivät ne ole mahdollistaneet pienille yrityksille kannattavaa palvelutuotantoa. Palautetta antaneet yritykset ovat tämän vuoksi jättäneet osallistumatta kilpailutuksiin. Pohteen on otettava tämä yrityksiltä saatu palaute vakavasti. Palveluhankintojen ehtojen on mahdollistettava laadukkaan palvelun kannattava tuottaminen myös pienille yrityksille.
PPY edellyttää, ettei hinnoittelulla kavenneta pk-yritysten osallistumismahdollisuuksia eikä ohjata palvelumarkkinaa keskittymään. Pohteen on säilytettävä vaihtoehtoisia palveluntuottajia ja mahdollistettava uusien yritysten tulo markkinoille. Pelkkä hinnan rajaaminen ei osoita palvelun kustannusvaikuttavuutta.
Pohteen tulee luopua ennalta määrätyistä kattohinnoista palveluhankinnoissaan. Hinnan arvioinnin on perustuttava palvelun sisältöön, laatuun, vaikuttavuuteen ja todellisiin kustannuksiin. Yrityksillä on oltava mahdollisuus kilpailla näillä tekijöillä.

Palvelusetelien käyttöä on lisättävä merkittävästi
Järjestämissuunnitelmaan tulee kirjata nykyistä kunnianhimoisempi tavoite palvelusetelien käytön ja niiden kattaman palveluvalikoiman laajentamisesta. Palveluseteli on arvioitava järjestelmällisesti vaihtoehtona aina, kun palvelu soveltuu sillä järjestettäväksi. Sen käytön tulee olla ennakoitavaa, jotta yritykset voivat kehittää palvelujaan ja investoida. Palvelusetelit voivat vahvistaa paikallista tarjontaa myös pienemmillä paikkakunnilla ja alueilla, joilla Pohteen oma palveluverkko supistuu. Niillä voidaan hyödyntää olemassa olevia yrityksiä, mahdollistaa uusien tuottajien tulo markkinoille ja laajentaa asiakkaan valinnanmahdollisuuksia. Tämä potentiaali on otettava käyttöön koko Pohteen alueella. Kasvutavoitteen tulee näkyä palvelukohtaisissa määrissä ja määrärahoissa. Palvelusetelin arvon on mahdollistettava asiakkaalle todellinen valinta ja tuottajalle laadukkaan palvelun kannattava toteuttaminen. PPY edellyttää, että arvoja tarkistetaan kustannusten noustessa. Asiakkaan omavastuun on säilyttävä kohtuullisena.
Palvelusetelien vahvistamista ei saa tehdä näennäiseksi supistamalla samalla myöntämistä tai määrärahoja. Asiakasohjauksen tulee tukea niiden tosiasiallista käyttöä. Asiakkaalle on annettava ymmärrettävä tieto vaihtoehtoista, tuottajista ja kustannuksista. PPY edellyttää, ettei oman tuotannon käyttöaste yksin syrjäytä palvelusetelillä toimivien yritysten hyödyntämistä, kun palveluseteli soveltuu asiakkaan palvelutarpeeseen.

Monituottajuuden on vahvistettava tulevaa palvelumarkkinaa
Valtioneuvoston vuosille 2025–2029 asettamat tavoitteet edellyttävät suunnitelmallista yritysyhteistyötä ja toiminnan kehittämisen tavoitteista sopimista eri toimijoiden kanssa. Pohteen tulee sitoutua suunnitelmalliseen yritysyhteistyöhön myös silloin, kun taloutta sopeutetaan. Yrityksiä tarvitaan pitkäjänteisiksi kumppaneiksi palvelujen järjestämiseen ja uudistamiseen.
Luonnoksessa on tätä tukevia avauksia. Kotihoidon ja fysioterapian yksityisen tuotannon osuuden kasvattaminen, palvelusetelien kehittäminen sekä lääkäreiden ammatinharjoittajamallin pilotointi ovat kannatettavia. Ikäihmisten liite tunnistaa yksityisen tuotannon kustannushyötyjä nykyisellä hintarakenteella ja pienten tuottajien poistumisen riskin. Näiden havaintojen tulee ohjata suunnitelmaa. Vammaisten asumispalvelujen linjaus, jossa monituottajuus asetetaan omaa tuotantoa täydentävään asemaan, ja lapsiperheiden kotipalvelun omaa tuotantoa suosiva ohjaus on arvioitava uudelleen samojen kustannus- ja vaikuttavuusperiaatteiden pohjalta.
Pohteen on rakennettava yhdessä palveluntuottajien kanssa näkymä tulevaan palvelutarpeeseen ja yritysten rooliin sen täyttämisessä. Palvelutarpeen muutokset ja tuotantotavan muutokset on eriteltävä palvelukohtaisesti, jotta yritykset voivat ennakoida kysyntäänsä ja investointejaan. Lasten määrän väheneminen ei yksin osoita lastensuojelupalvelujen tarpeen vähenemistä. Väestöennustetta ei tule käyttää ostopalvelujen vähentämisen perusteena ilman palvelukohtaista tarvearviota. Järjestämissuunnitelmaan on kirjattava palvelumarkkinan monipuolisuuden ja pk-yritysten toimintaedellytysten vahvistaminen. Periaate koskee myös soten tukipalveluja. Sen toteutumisesta tulee arvioida yrityksiltä tehtävien ostojen,

palvelusetelien käytön, tuottajamäärän, markkinan keskittymisen ja palvelujen saatavuuden perusteella.

Oman tuotannon riittävyys on perusteltava

Järjestämislain vaatimus riittävästä omasta palvelutuotannosta ei aseta lastensuojelun laitoshoidolle yleistä prosentuaalista vähimmäisosuutta. Laissa ei siten edellytetä juuri 10 tai 20 prosentin osuutta. Lastensuojelun laitoshoidon vuoden 2026 lähtötilanne on luonnoksen mukaan 7 prosenttia omaa tuotantoa ja 93 prosenttia ostopalveluja. Vuoden 2030 tavoite on 20 prosenttia omaa tuotantoa ja 80 prosenttia ostopalveluja. Pohteen on perusteltava, miksi järjestämisvastuun toteuttaminen edellyttää juuri esitettyä oman tuotannon lisäystä.

Pohteen tulee osoittaa, mitä osaamista, valmiutta ja palveluja oman tuotannon lisäämisellä turvataan. Liitteessä tunnistettuihin vaativan ja erityistason palvelujen puutteisiin on verrattava myös yritysten tarjoamia ja niiden kanssa kehitettäviä ratkaisuja. Lakisääteinen tarve, saatavuuden parantaminen ja taloudellinen säästö ovat eri perusteluja. Ne on arvioitava erikseen.

Yritysvaikutukset ja kustannusperusteet on avattava

Luonnoksessa arvioitu taloutta tasapainottava vaikutus on 18,918 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 26,014 miljoonaa euroa vuonna 2028. Nämä luvut eivät ole yrityksiltä vähenevien ostojen määrä, sillä niissä on mukana myös muita menojen ja tulojen muutoksia. Pk-yrityksiin kohdistuva kokonaisvaikutus jää aineistossa avoimeksi. Pohteen tulee esittää palvelukohtaisesti nykyiset ja suunnitellut ostot sekä palvelusetelit euroina ja suoritteina. Vähennykset ja lisäykset on esitettävä erikseen.

Lastensuojelun omien yksiköiden toimenpiteessä ostojen vähennykseksi arvioidaan 1,3 miljoonaa euroa ja oman toiminnan lisäresurssiksi miljoona euroa. Luonnoksessa tavoitelluksi nettosäästökseksi arvioidaan 0,3 miljoonaa euroa. Ikäihmisten palvelujen peittävyyttä koskevaan toimenpiteeseen on merkitty 3,2 miljoonan euron talousvaikutus kummallekin vuodelle 2027 ja 2028. Luonnoksen mukaan vaikutus kohdistuu ostopalveluihin. Sen kohdentuminen yrityksille on eriteltävä. Yrityksiltä poistuva kysyntä ja Pohteelle arvioitu nettosäästö on erotettava kaikissa muutoksissa.

Pk-yrityksiltä, muilta yrityksiltä, järjestöiltä ja julkisilta toimijoilta tehtävät ostot on erotettava. Inhouse-ostot on esitettävä erikseen, eikä niitä saa sisällyttää markkinoilla toimivilta yrityksiltä tehtyihin ostoihin. Hankintalain muutoksesta mahdollisesti syntyviä uusia yritysostoja ei saa käsitellä varmana vastapainona sote-ostojen vähentämiselle. Laissa säädetyt poikkeusedellytykset täyttävien sidosyksikkösopimusten jatkaminen voi ulottua 30.6.2030 saakka. Pohteen on tehtävä näkyväksi, miten sen ratkaisut vaikuttavat markkinan avautumiseen tällä suunnitelmakaudella.

Tavoitetaulukoiden osuudet, vertailuvuodet ja aikataulut on yhtenäistettävä. Jokaisen osuuden rinnalla on esitettävä eurot ja suoritteet. Lastensuojeluliitteen vuoden 2030 tavoiteskenaariossa taulukon osalukujen summa on 64,2 miljoonaa euroa, mutta tekstin osalukujen summa on 66,2 miljoonaa euroa. Ristiriita on korjattava. Samalla on perusteltava oletus asiakasmäärän ja tarpeiden pysymisestä vuoden 2025 tasolla. Palvelusetelien käytön kasvu on erotettava yrityksiltä hankittujen palvelujen kokonaiskehityksestä. Kokonaismuutos on osoitettava samalla ajanjaksolla ja yhteismitallisilla euro- ja suoritetiedoilla.

Suunnitelman mahdollisuus tarkentaa tavoitteita talousarvioprosessissa ei saa ohittaa näitä periaatteita. PPY edellyttää, että olennaiset ostojen ja palvelusetelien vähennykset sekä tuotantotavan muutokset perustellaan avoimesti ja niiden yritysvaikutukset arvioidaan ennen päätöstä.

Pohjois-Pohjanmaan Yrittäjät edellyttää, että järjestämissuunnitelman tavoitteet muutetaan edellä esitettyjen kolmen kärjen mukaisiksi. Yrityksiltä ostamisen vähentäminen ei ole soten kehittämistavoite. Tavoitteena tulee olla vaikuttava ja kustannustehokas palvelukokonaisuus, jossa yritykset voivat toimia, kasvaa ja uudistaa palvelujaan pitkäjänteisesti.

Pohjois-Pohjanmaan Yrittäjät